

სტატია - კატეგორია -სამართალი

უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოშობილი ურთიერთობა და მომწესრიგებელ ნორმათა კონკურენცია

თამარ ჩიტოშვილი

სამართლის დოქტორი, პროფესორი. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი; იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი; საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტი. ტ-577734818; tamar.chitoshvili@yahoo.com; tamar.chitoshvili@tsu.ge

სტატია წარმოადგენს იმ ნაშრომის გადამუშავებულ ვერსიას, რომელიც წარდგენილ იქნა პროფესორ სერგო ჯორბენაძის 90 წლის იუბილისადმი მიძღვნილ საერთაშორისო კონფერენციაზე: „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი: გამოწვევები და რეფორმირების პერსპექტივები“. კონფერენცია მოეწყო „ევროკავშირი საქართველოსთვის“ და „გერმანიის თანამშრომლობის“ ეგიდით (25-26 ნოემბერი, 2016 თბილისი).

აბსტრაქტი

ნაშრომი ეხება კანონისმიერი ვალდებულების ისეთ სახეს, როგორცაა უსაფუძვლო გამდიდრება. უდავოა, რომ აღნიშნული სამართლებრივი ურთიერთობა როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული კუთხით გარკვეულ სირთულეებთან არის დაკავშირებული. სირთულეს განაპირობებს მისი გამიჯვნის პრობლემები როგორც სხვა სახის ვალდებულებითსამართლებრივ, ისე სანივთოსამართლებრივ ურთიერთობებთან. ამ უკანასკნელში იგულისხმება ქონებაზე საკუთრებისა და მესაკუთრის უფლებების დაცვა, სარგებლობის ხელშეშლა და მიუღებელი სარგებლის კომპენსაცია. აღნიშნული პრობლემები ჩნდება უსაფუძვლო გამდიდრების შემთხვევებთან დაკავშირებულ ურთიერთობებშიც, როდესაც საქმე ეხება უსაფუძვლოდ მიღებულის საფუძველზე გამდიდრებული პირის უფლება მოვალეობებს, ვითომ კრედიტორისა და ვითომ მოვალის ურთიერთობებს, დაბრუნების წესებსა და პირობებს და ა. შ.

ნაშრომის მიზანს წარმოადგენს მოხდეს იმ საკითხების განხილვა, რომელიც უკავშირდება უსაფუძვლო გამდიდრების ცნებას, სახეებს (შესრულებისა და შეუსრულებლობის კონდიქცია), სსკ იმ ნორმათა ურთიერთკავშირის განხილვას, რომელიც ერთმანეთთან

იმყოფება კონკურენციაში სანივთო და უსაფუძვლო გამდიდრებისდან წარმოშობილი სამართლებრივი ურთიერთობის მოწესრიგების დროს.

სტატიაში განხილული საკითხები საყურადღებოა როგორც თეორეტიკოს, ისე პრაქტიკოსი იურისტებისთვის.

საკვანძო სიტყვები: უსაფუძვლო გამდიდრება, შერულების კოდიქცია, შეუსრულებლობის კონდიქცია, ვითომ კრედიტორი, ვითომ მოვალე, სარგებელი, ხარჯი.

1 უსაფუძვლო გამდიდრება როგორც კანონისმიერი ვალდებულება (ზოგადი მიმოხილვა)

სამართალი მარადიულ განახლებას განიცდის. ამ პროცესში ძველი სამართალი აგრძელებს სიცოცხლეს ახალში იმდენად, რამდენადაც ამას ახალი სამართლის თვითდამკვიდრება მოითხოვს.

სამართლის განვითარებას ემსახურება სწორედ დროულად განხორციელებული და სათანადოდ შერჩეული ცვლილებები კანონმდებლობაში და უპირატესად საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში, რადგანაც, პროფესორ სერგო ჯორბენაძეს შეფასებით, სამართლის ზემოქმედების ყველაზე ფართო საზღვარს სამოქალაქო კანონი გვაძლევს. სამოქალაქო კოდექსი კანონმდებლობის დარგობრივი სისტემატიზაციის უმაღლესი აქტია.

მეცნიერული კვლევებისა და პრაქტიკის განზოგადების ფონზე ცხადი გახდა, რომ ბევრი მოქმედი თუ ერთხელ უკვე გაუქმებული საკანონმდებლო ნორმა ხელახალ გადახედვას და კომენტირებას საჭიროებს. ეს კი შესაძლოა კანონმდებლობაში ცვლილებების განხორციელების საფუძველიც გახდეს.

განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს ვალდებულებათა ცალკეული სახეები, მათი ერთმანეთისაგან გამოიჯვანა და დამოკიდებულება სხვა ინსტიტუტებთან.

სამოქალაქო კოდექსი და საერთოდ კანონმდებლობა არ იძლევა კანონისმიერი ვალდებულების განმარტებას, თუმცა, სს კოდექსის 316_ე მუხლი 317-ე მუხლთან ერთად იძლევა ვალდებულების სახეებად დაყოფას. ასეთი დაყოფა არ შეიძლება ჩაითვალოს პირობით დაყოფად, ვინაიდან განსხვავებულია მათი რეგულირების სამართლებრივი მექანიზმი. სწორედ ეს განაპირობებს რომ კანონისმიერ ვალდებულებებს ცალკე ადგილი აქვს გამოყოფილი სს კოდექსში.

კანონისმიერი ვალდებულების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სახეს წარმოადგენს უსაფუძვლო გამდიდრება.

ხელშეკრულება დაიდო, ვალდებულება წარმოიშვა და შესრულდა, ამ შემთხვევაში ითვლება, რომ ვალდებულების წარმოშობისა და შესრულების საფუძველი იყო ხელშეკრულება, თუმცა

შემდეგ დადგინდა, რომ გარიგება არ არსებობდა ბათილობის გამო და შესაბამისად ვალდებულებაც (ქონების გადაცემა, დაზოგვა) შესრულდა არასამართლებრივ საფუძველზე.

ხშირია შემთხვევები, როდესაც სახეზეა პირის ქონების გაზრდა, ან დაზოგვა და ძნელია იმის დადგენა რის საფუძველზე უნდა მოხდეს ურთიერთობის მოწესრიგება, რასთან გვაქვს საქმე, სახელშეკრულებო ვალდებულებასთან, თუ უსაფუძვლო გამდიდრებასთან. ამიტომ, უპირველეს ყოვლისა უნდა დადგინდეს, კერძოდ: თუ ურთიერთობის სუბიექტები იმყოფებიან სახელშეკრულებო ურთიერთობაში და მათგან ერთ-ერთის ქონების დაზოგვა, ან გაზრდა ხდება მეორის ხარჯზე, მაშინ ეს შემთხვევა არის საფუძველი მათ შორის დამატებითი ვალდებულების წარმოშობის, რაც უნდა მოწესრიგდეს მათ შორის არსებული ხელშეკრულებით, როგორც სპეციალური, ისე ზოგადი ნორმების საფუძველზე. ამჯერად, სახეზეა სახელშეკრულებო ვალდებულება და არა უსაფუძვლო გამდიდრება.

სახელშეკრულებო ურთიერთობაში მყოფი პირებიდან ერთ-ერთი მხარის ქონების გაზრდა, ან დაზოგვა უპირობოდ უნდა გავმიჯნოთ უსაფუძვლო გამდიდრებისაგან, თუ არსებობს შემდეგი გარემოებები, კერძოდ:

1. მხარეებს შორის არსებობს სახელშეკრულებო ურთიერთობა.
2. ქონების დაზოგვა, ან გაზრდა მოხდა სახელშეკრულებო ვალდებულების დარღვევით, ანუ არაჯეროვანი შესრულებით, ან შეუსრულებლობით.
3. სახელშეკრულებო ვალდებულების დარღვევის შედეგად დაიზოგა, ან გაიზარდა არა მესამე (გარეშე) პირის ქონება, არამედ ხელშეკრულების მონაწილე ერთ-ერთი მხარის ქონება.

უსაფუძვლო გამდიდრების დროს ურთიერთობა წარმოიშობა და ინტერესთა დაცვა ხდება იმ პირებისა, რომლებიც ერთმანეთთან სახელშეკრულებო ურთიერთობაში არ იმყოფებიან და ჩნდება პირის მიერ ნებით, ან უნებლიეთ დაზოგილი, ან გაზრდილი ქონების უფლებამოსილი პირისათვის დაბრუნების მოვალეობა და ამ მოვალეობის რეგულირება ხდება კანონის საფუძველზე.

კონდიქციური ვალდებულება უმეტეს შემთხვევაში წარმოიშობა თვით დაზარალებული პირის მოქმედების შედეგად.

პირის უსაფუძვლოდ გამდიდრება, ასევე, შეიძლება მოხდეს არა მხოლოდ იმ პირის ქმედებით, რომლის კუთვნილი ქონების ხარჯზეც მოხდა უსაფუძვლოდ გამდიდრება, აგრეთვე, უსაფუძვლოდ გამდიდრების საფუძველი შეიძლება იყოს, აგრეთვე, მესამე პირის მოქმედება და დაუძლეველი ძალაც.

როგორც საქართველოს, ისე უმეტესი ქვეყნების კანონმდებლობა ძირითადად იძლევა უსაფუძვლო გამდიდრების შემთხვევებს, უსაფუძვლო გამდიდრებით წარმოშობილი ვალდებულების შესრულების წესსა და საფუძველებს (სს კოდექსის 976-ე მუხლი). თუმცა, არც

აღნიშნული და არც სპეციალური ნორმები არ შეიცავს უსაფუძვლო გამდიდრების ცნებას. აღნიშნულ ნორმაში მითითებულია პირის მიერ სარგებლის მიღების საფუძვლების არასრული ჩამონათვალი, რაც მხოლოდ ამა თუ იმ პირის მოქმედების შედეგად სარგებლის მიღებაში აისახება. ამასთან, ეს მოქმედება გამოწვეულია პირის მიერ ვალდებულების შესრულების ვარაუდით, ანუ მცდარი წარმოდგენა ვალდებულების არსებობის შესახებ.

იგივე შინაარსით არის მოცემული გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 812-ე მუხლის რედაქცია, კერძოდ: დაბრუნების მოთხოვნის უფლება. 1. ვინც სხვა პირის მიერ რაიმე ვალდებულების შესრულების ხარჯზე, ან სხვაგვარად ამ პირის ხარჯზე იძენს რაიმეს, ვალდებულია მიღებული დაუბრუნოს მას. იგივე ვალდებულება არსებობს მაშინაც, როდესაც მიღების სამართლებრივი საფუძველი მოგვიანებით გაუქმდა, ან ვალდებულების შესრულებით დასახული მიზნის მიღწევა ვერ მოხდა. 2. შესრულებად მიიჩნევა აგრეთვე ხელშეკრულების საფუძველზე არსებული ვალდებულების არსებობის, ან არ არსებობის აღიარება.

ამდენად, უსაფუძვლო გამდიდრება გულისხმობს სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე სარგებლის მიღებას, ანუ პირის ქონების გაზრდის, ან დაზოგვის ფაქტს სხვისი ქონების ხარჯზე, რომელიც ეფუძვნება პირთა მართლზომიერ, ან არამართლზომიერ ქცევას, ან ეს შეიძლება გამოწვეულ იქნეს დაუძლეველი ძალის შედეგად. ამასთან, მიღებული სარგებელი ექვემდებარება დაბრუნებას და ამავე დროს შესაძლებელია.

დოქტრინაში გამოკვეთილია კონდიქციის სახეები: შესრულებისა და შეუსრულებლობის კონდიქცია

2. შესრულების კონდიქცია

შესრულების კონდიქციის ძირითადი არსი მდგომარეობს ვალდებულების შესრულებაში, როდესაც პირს სურს ვალდებულებისაგან გათავისუფლება და ვალდებულების შესრულება ხდება ვითომ კრედიტორის წინაშე. თუმცა, შემდეგ დგინდება, რომ შესრულების საფუძველი იყო არამართლზომიერი და დასახული შედეგის მიღწევა არ მოხდა.

სს კოდექსის გარკვეულ ნორმებში იკვეთება შესრულების კონდიქციის კონკრეტული შემთხვევები. შესრულების კონდიქცია გვაქვს მაშინ, როდესაც პირი თავისი ნებით და არა ვალდებულების შესრულების მიზნით ახდენს გადაცემას და შემსრულებელი ამ შესრულებით ცდილობს რაიმე მიზნის მიღწევას, თუმცა ეს მიზანმიმართული შედეგი არ დადგა სხვა პირის მხრიდან, რომელთანაც მიზნის მიღწევა იყო შეთანხმებული (სსკ 977-ე მუხ.).

შესრულების კონდიქცია შეიძლება იყოს სახეზე მაშინაც, როდესაც სამართლებრივი ურთიერთობა შემდგარია რამოდენიმე პირისაგან (მაგალითად დავალების საფუძველზე მესამე პირისათვის შესრულება). ასეთ შემთხვევაში სახეზეა რამოდენიმე შესრულება, რომლებიც იწვევს, ასევე, რამოდენიმე კონდიქციური მოთხოვნის უფლების წარმოშობას.

შესრულების კონდიქციის დროს საქმე გვაქვს როგორც ვალდებულების შესრულების მიზნით გადაცემასთან (სსკ 976/1პ), რომლის შესრულების საფუძველი ბათილი აღმოჩნდა, ისე ცალმხრივად გამოვლენილი ნების საფუძველზე, ყოველგვარი ვალდებულების გარეშე, როდესაც დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულება შეიძლება აღმოჩნდეს უსაფუძვლოდ გამდიდრებიდან გამომდინარე მოთხოვნის საფუძველი (სსკ 969-975 მუხ.).

შესრულების კონდიქციის ყველა მითითებული და ასევე სხვა შემთხვევა არ წარმოადგენს ამჯერად განხილვის მიზანს.

3. შეუსრულებლობის კონდიქცია

მიმაჩნია, რომ უფრო მეტად მნიშვნელოვანი და საყურადღებოა შეუსრულებლობის კონდიქციის შემთხვევები შესრულების კონდიქციისაგან განსხვავებით.

შესრულების კონდიქციის შემთხვევაში საკითხი უფრო მარტივად და ადვილად გასაგებია იმ თვალსაზრისით, რომ უსაფუძვლო გამდიდრების შემთხვევები უკავშირდება ძირითადად ბათილი გარიგების შედეგებს. უფრო რთულად დგას საკითხი, მაშინ როდესაც საქმე ეხება „სხვა საფუძველით“ უსაფუძვლო გამდიდრებას. როდესაც კონკრეტული შემთხვევის, როგორც უსაფუძვლო გამდიდრების ფაქტად შეფასებას ხშირად დიდი სამართლებრივი ძალისხმევა სჭირდება.

შესრულების კონდიქციისაგან უნდა გავმიჯნოთ შეუსრულებლობის კონდიქცია, რომლის დროს შესრულება არ ხდება ვალდებულების შესრულების მიზნით, ასევე, პირის უსაფუძვლოდ გამდიდრება არ ხდება უშალოდ დაზარალებულის ქცევით.

ამდენად, შეუსრულებლობის კონდიქციის მთავარი მახასიათებელი, რომელიც არსებითად მიჯნავს შესრულების კონდიქციისაგან არის შესრულების და გადაცემის ვალდებულების არ არსებობა. რაც იმას ნიშნავს, რომ უსაფუძვლოდ გამდიდრებული პირი სხვის ქონებას, ან ამ ქონებით სარგებლობას იღებს ძირითადად თვითნებური, არამართლზომიერი ქცევის შედეგად (აღნიშნული ქცევა შეიძლება იყოს როგორც კეთილსინდისიერი, ისე არაკეთილსინდისიერი). შეუსრულებლობის კონდიქციასთან შეიძლება გვქონდეს საქმე მაშინაც, როდესაც ადგილი არა აქვს მიმღების ქცევას. როდესაც მისი მოქმედება გამორიცხულია და მიღება ხდება მაგალითად ბუნებრივი მოვლენების შედეგად (პასიური ფორმით).

უფრო ხშირად გვაქვს საქმე აქტიურ შემთხვევასთან. როდესაც პირის უსაფუძვლოდ გამდიდრება ხდება თვითნებური ქცევით. თუ ეს ქცევა პირის მხრიდან არაკეთილსინდისიერია, მაშინ საქმე გვაქვს შეუსრულებლობის კონდიქციის ისეთ სახესთან როგორცაა ხელყოფის კონდიქცია.

„ხელყოფის კონდიქციის დროს ხორციელდება სხვისი ნივთის ან უფლების გამოყენება, განკარგვა უფლებამოსილი პირის ნებართვის გარეშე. ამ დროს მოთხოვნის კრედიტორია

ქონების განკარგვის უფლების მქონე პირი, ხოლო მოპასუხე – არაუფლებამოსილი პირი, რომელმაც ხელყო სხვისი საკუთრება, მისი განკარგვის გზით, რითაც მიიღო ქონებრივი შეღავათი, ხოლო მესაკუთრის საკუთრება შეიზღუდა ან შეწყდა“.

შეუსრულებლობის კონდიქციასთან გვაქვს საქმე, როდესაც პირი სხვისი საქმეების შესრულებისას ვარაუდობდა, რომ ეს მისი საქმე იყო. ასეთ შემთხვევაში სახეზეა შეუსრულებლობის კონდიქციის ისეთი შემთხვევა, როდესაც შემსრულებელი რეგრესული წესით ითხოვს შესრულებულის დაბრუნებას. (სსკ მუხ: 975).

ხელყოფის კონდიქციის სახეს წარმოადგენს ის ურთიერთობა, როდესაც იძულების ან მუქარის საფუძველზე ხდება სარგებლის მიღება, რომელიც მოწესრიგებულია სს კოდექსის 978-ე მუხლით და რაზედაც ვრცლად ქვემოთ იქნება საუბარი.

4. ურთიერთობათა მოწესრიგება და ნორმათა კონკურენცია

როგორც თეორიული ისე პრაქტიკული კუთხით მეტად საყურადღებოდ მიმაჩნია იძულებით ან მუქარით გადაცემის შედეგად უსაფუძვლოდ გამდიდრების შემთხვევა, კერძოდ: სსკ 978-ე მუხლის თანახმად „პირს, რომელიც მეორე პირს გადასცემს რაიმეს არა ვალდებულების შესრულების მიზნით, არამედ იძულების ან მუქარის საფუძველზე, შეუძლია მოითხოვოს მისი უკან დაბრუნება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა მიმღებს უფლება ჰქონდა გადაცემულზე.“ ამ თვალსაზრისით ასევე საინტერესოა სსკ 81-89-ე მუხლები. აქაც შესაძლებელია გაჩნდეს კითხვა, ხომ არ იმეორებს 978-ე ნორმა 81-89 მუხლების შინაარსს და ხომ არ განიხილება იგი ზედმეტ ნორმად უსაფუძვლო გამდიდრების თავში (ეს კითხვა ხშირად ჩნდება როგორც პრაქტიკოს იურისტებში, ისე თეორეტიკოსებში).

აღნიშნულის გათვალისწინებით შესაძლებელია მოვახდინოთ მითითებული ნორმების ურთიერთშეჯერება. კერძოდ: სსკ 81-89-ე მუხლები არის ზოგადი ხასიათის, რომლებიც იძლევა იძულებით დადებული გარიგების, როგორც ბათილი გარიგების განმარტებას, ასევე მუქარისა და ძალადობის განმარტებას, უთითებს მის შინაარზე, შეცილების ვადაზე, განმარტავს ცალმხრივი რესტიტუციის საკითხს იმ მხარის მიმართ, რომელმაც აიძულა, ან მოატყუა მეორე მხარე ნების გამოვლენაში, თუმცა მითითებულ ნორმებში არაფერია ნათქვამი იძულებით დადებული ბათილი გარიგების შედეგებზე.

სსკ 978-979-ე ნორმები კი არის სპეციალური ხასიათის ნორმები, რომლებიც იმეორებს 81-89 მუხლების შინაარსს და გარდა რესტიტუციისა, პირდაპირ უთითებს იმ შედეგებზე, რომელიც მოჰყვება იძულებით დადებულ გარიგებას. ითხოვს ამ გარიგების საფუძველზე მიღებულის დაბრუნებას და მასთან ერთად იმ სარგებლის დაბრუნებასაც, რომელიც უსაფუძვლო გამდიდრების სახით მიიღო ბრალეულმა მხარემ. ამასთან მნიშვნელოვანია ისიც, რომ იგვევ ნორმებზე (სსკ 978-979-ე) დაყრდნობით არაუფლებამოსილი პირი ვალდებულია დაუბრუნოს არა მხოლოდ მოგების სახით მიღებული სარგებელი, არამედ სარგებელი, რომელიც არ

მიუღია, თუმცა შეეძლო მიეღო უსაფუძვლოდ მიღებული ქონების სწორი სამეურნეო მართვის შედეგად.

იგივე საკითხთან დაკავშირებით, ასევე, საინტერესოა განვიხილოთ და გავავლოთ პარალელი სსკ 978-ესა და 976-ე მუხლის 1/3 „ა“ ქვეპუნქტთან, კერძოდ: „პირს, რომელმაც სხვას ვალდებულების შესასრულებლად რაიმე გადასცა, შეუძლია მოსთხოვოს ვითომ კრედიტორს (მიმღებს) მისი უკან დაბრუნება, თუ; ა) ვალდებულება გარიგების ბათილობის ან სხვა საფუძვლის გამო არ არსებობს, არ წარმოშობილა, ან შეწყდა შემდგომში“. აღნიშნულის შინაარსიდან გამომდინარე საკითხი ეხება ისეთ ბათილ გარიგებებს, რომელთა გარიგების საფუძველი არ არის მხოლოდ იძულება და მუქარა. აღნიშნული პუნქტი (976-ე მუხლის 1/3 „ა“) ეხება ისეთ ბათილ გარიგებებსაც, რომელთა შემთხვევაში მხარის მიერ არის ნების გამოვლენის ნაკლი. როგორც პროფესორი ლადო ჭანტურია განმარტავს: „ნების ნაკლის წყარო თვითონ ნების გამომვლენის პიროვნებაშია, მის მიერ არასწორად განხორციელებულ ქმედებაში, ან გარემოებათა არასწორ შეფასებაშია“. ამდენად, სსკ 978-ე მუხლის შინაარსით გამოიკვეთა განსაკუთრებული შემთხვევა, რომელიც ეხება იძულებითა და მუქარით დადებულ ისეთ გარიგებებს, რომელთა საფუძველზეც მოხდა მხოლოდ ქონების (მოდრავი, უძრავი, ან არამატერიალური ქონებრივი სიკეთის) გადაცემა, რომლის გადაცემაც გადამცემი პირის ვალდებულებას და შესაბამისად არც ნებას არ წარმოადგენდა. ე. ი, გარიგების დადების საწყის მომენტშივე შემსრულებლისათვის, ანუ გადამცემისათვის ნათელი იყო მისი ნების საწინააღმდეგო, იძულების მომენტი.

ამდენად, სსკ 81-89-ე მუხლები არის ზოგადი ნორმები, რომლებიც ეხება არა მხოლოდ იძულებით და მუქარით დადებულ ბათილ გარიგებებს, რომლებიც ნივთების გადაცემას ეხება, არამედ, არამატერიალური ქონებრივი სიკეთის იძულებით, ან მუქარით გადაცემასაც.

ამიტომაც, სსკ 978-ე მუხლის ცალკე გამოყოფა და მასზედ დამოუკიდებლად მითითება უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებში სრულიად გამართლებულად შეიძლება ჩაითვალოს. ეს ნორმა ეხება მხოლოდ ნივთების (მატერიალური სიკეთის) იძულებით, ან მუქარით გადაცემას, რაზედაც იძულებით მიმღები პირი იძენს საკუთრების უფლებას, რაც ძირითადად დამახასიათებელია უსაფუძვლო გამდიდრების შემთხვევებისთვის. უკეთესი იქნებოდა თუ ნორმაში იქნება აღნიშნულზე მითითება, რაც მოხსნიდა ბუნდოვანობას და გაამარტივებდა ნორმის გამოყენებას.

შესაძლებელია დადგეს საკითხი იმის შესახებ თუ კონდიქციის რომელ სახეს შეიძლება მივაკუთვნოთ აღნიშნული ნორმის საფუძველზე მომხდარი გამდიდრება. შესრულების თუ შეუსრულებლობის კონდიქციას. ვფიქრობ ეს კიდევ ცალკე მსჯელობის საგანია.

შეუსრულებლობის კონდიქციის ერთ-ერთ სახედ შეიძლება განვიხილოთ სსკ 980-ე მუხლი. რომლის თანახმად: „1.თუ მიმღებმა გასწია ხარჯები, ან მას წარმოეშვა ქონებრივი დანაკლისი იმასთან დაკავშირებით, რომ საგანი სამუდამოდ შეძენილად მიაჩნდა, მაშინ იგი მოვალეა დააბრუნოს საგანი ხარჯებისა და დანაკლისის ანაზღაურების პირობით. ეს წესი არ

გამოიყენება, როცა გადაცემული საგანი არ იძლევა იმის საფუძველს, რომ იგი მიჩნეული იქნეს სამუდამოდ შექმნილად.

2. ანაზღაურების მოვალეობანი 979-ე და 980-ე მუხლების მიხედვით უნდა შესრულდეს ერთდროულად. უკან დაბრუნების ხარჯები და რისკი ეკისრება შემსრულებელს“.

აღნიშნული ნორმების შინაარსი იძლევა იმის საფუძველს, რომ საქმე გვაქვს როგორც მოძრავ, ისე უძრავ ნივთთან. განვიხილოთ ისეთი შემთხვევა, როდესაც პირი დარწმუნებულია, რომ ნივთი აუცილებლად მისი საკუთრება გახდება. მაგალითად: ა-სა და ბ-ს შორის ბინის ნასყიდობის ხელშეკრულების უზრუნველყოფა მოხდა ბე-ს გადაცემით. ამასთან, შეთანხმდნენ, რომ ბინის ნასყიდობის ხელშეკრულებას დადებდნენ 5 თვის შემდეგ, როდესაც ბ - ბინის მესაკუთრე - დაბრუნდებოდა საზღვარგარეთიდან. მანამდე ა-ს მიენიჭა ბინაში ცხოვრების უფლება. ა-მ იმ იმედით, რომ ბინა მისი საკუთრება გახდებოდა, ჩაატარა სარემონტო სამუშაოები საკუთარი ხარჯებით. თუმცა, ნასყიდობის ხელშეკრულება ვერ დაიდო მესაკუთრის ბრალეულობით. აღნიშნულ შემთხვევაში ა-სა და ბ-ს ურთიერთობის მოწესრიგება მოხდება მათ შორის დადებული ბე-ს გადაცემის ხელშეკრულებით. ხოლო ბინის რემონტზე გაწეული ხარჯების დაბრუნება ა-ს შეუძლია უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებით (სსკ 976, 979, 980 მუხ).

იგივე უფლებები წარმოეშობა პირს, რომელიც მემკვიდრეობით მიიღებს ქონებას, რომელშიც ურევია გაურკვევლი წარმომავლობის ნივთი, თუმცა, მან არ იცის, რომ ეს ნივთი არ ეკუთვნოდა მამკვიდრებელს და ნივთის მესაკუთრე სხვა პირია.

თუ ნივთი ინდივიდუალური ნიშნით განსაზღვრულია, უფლებამოსილი პირი მიიღებს წარუდგენს სავინდიკაციო სარჩელს და დაკმაყოფილების შემთხვევაში, მიიღებს, ანუ პირს, რომელიც ნივთს სამუდამოდ შექმნილად მიიჩნევდა სხვა ნივთებთან ერთად, შეუძლია მოითხოვოს ნივთზე გაწეული ხარჯებისა და ქონებრივი დანაკლისის ანაზღაურება. წინააღმდეგ შემთხვევაში საქმე გვექნება მეპატრონის უსაფუძვლო გამდიდრების შემთხვევასთან.

ამ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა მოხდეს იმის დადგენა თუ რა სახის ხარჯები გაწია პირმა ამ ნივთის მფლობელობის პერიოდში. ეს არის ნივთის გაუმჯობესების, თუ სამეურნეო ხასიათის სარგებლობის პროცესში წარმოშობილი ხარჯები. ამ უკანასკნელთა კომპენსაცია, თავისი პირდაპირი შეფასებით, შესაძლოა დაექვემდებაროს სანივთო სამართლის ნორმებს (163-164), თუკი, დაბრუნებაზე უფლებამოსილ პირს არ დაუკარგავს საკუთრების უფლება ნივთზე. ანუ, ამ შემთხვევაში უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებთან მიმართებით, პრიორიტეტულია სანივთო სამართლის ნორმები.

ხაზგასასმელია ის ფაქტიც, რომ ნორმაში გამოყენებული გამონათქვამი - „გაწეული ხარჯები“ - ძალიან ზოგადი შინაარსისაა, რაც იმას ნიშნავს, რომ აქ იგულისხმება ნივთთან დაკავშირებით მიიღების მიერ გაწეული ნებისმიერი სახის ხარჯები (გაუმჯობესების, შენახვის

და ა. შ.), ან ქონებრივი დანაკლისი. უფლებამოსილი პირის (მეპატრონის) გამოჩენის შემთხვევაში მიმღები (მოვალე) ვალდებულია დაუბრუნოს საგანი უფლებამოსილ პირს, მხოლოდ მის მიერ გაწეული ხარჯებისა და ქონებრივი დანაკლისის ანაზღაურების პირობით.

სხვა შედეგებთან გვექნება საქმე, მაშინ, როდესაც არ არსებობს მყარი სამართლებრივი საფუძველი იმისა, რომ პირს ნივთი სამუდამოდ შეძენილად მიაჩნდეს. ანუ, აქ ეჭვის ქვეშ დგება პირის კეთილსინდისიერების საკითხი, რასაც მნიშვნელობა აქვს საკუთრების უფლების შეძენისათვის. იგივე მაგალითის საფუძველზე შეიძლება განვიხილოთ შემთხვევა, როდესაც პირი, რომელიც მემკვიდრეობით მიიღებს ქონებას, რომელშიც ურევია გაურკვევლი წარმომავლობის ნივთი, ის ვერასოდეს გახდება ამ ნივთის მესაკუთრე თუ მან იცის, რომ ნივთის მესაკუთრე სხვა პირია (თუნდაც არ იცოდეს მისი ვინაობის შესახებ). ასევე, პირი ვერ მოიპოვებს საკუთრების უფლებას ნაპოვარ, ან ნათხოვარ ნივთზე, რომელსაც მესაკუთრემ დიდი ხნის განმავლობაში არ მოითხოვა და მან ეს ნივთი სამუდამოდ შეძენილად ჩათვალა. მსგავს შემთხვევებში პირი უნდა ჩაითვალოს არაკეთილსინდისიერ შემძენად. უნდა მოითხოვოს თუ არა ასეთმა შემძენმა ნივთზე გაწეული ხარჯები და ქონებრივი დანაკლისი. აღნიშნულ შემთხვევასთან დაკავშირებით საყურადღებოა სსკ 980-ე მუხლის პირველი პუნქტის ბოლო წინადადება, რომლის თანახმად მიმღებს არა აქვს უფლება მოითხოვოს ხარჯებისა და ქონებრივი დანაკლისის ანაზღაურება თუ „გადაცემული ქონება არ იძლევა იმის საფუძველს, რომ იგი მიჩნეულ იქნეს სამუდამოდ შეძენილად“. რაც არასწორად მიმაჩნია შემდგომ გარემოებათა გამო. თუ საგანი მიმღების მიერ გაწეული ხარჯების შედეგად არსებითად გაუმჯობესდა და ამ გაუმჯობესებას იგი ინარჩუნებს უფლებამოსილი პირისათვის დაბრუნების მომენტშიც, მაშინ მიმღებს უფლებამოსილი პირისაგან უნდა აუნაზღაურდეს, ან მოხდეს გაქვითვა იმ ხარჯებისა, რითიც გაიზარდა საგნის ღირებულება. მნიშვნელობა არ უნდა ჰქონდეს მიმღებს საგანი სამუდამოდ შეძენილად მიაჩნდა თუ არა. წინააღმდეგ შემთხვევაში მიმღები აღმოჩნდა დაზარალებული, ხოლო პირი რომელმაც გაუმჯობესებული საგანი დაიბრუნა სათანადო კომპენსაციის გარეშე, გამოდის უსაფუძვლოდ გამდიდრებული.

ვფიქრობ, აღნიშნული მუხლით დადგენილი წესი, ასევე ეწინააღმდეგება სსკ 164-ე მუხლის მოთხოვნას. კერძოდ: „არაკეთილსინდისიერმა მფლობელმა უფლებამოსილ პირს უნდა დაუბრუნოს როგორც ნივთი, ასევე მიღებული სარგებელი, ნივთის ან უფლების ნაყოფი. მფლობელი ვალდებულია აანაზღაუროს ის ნაყოფი, რომელიც მან ბრალეულად არ მიიღო. ნივთზე გაწეული ხარჯები და გაუმჯობესებანი მას შეუძლია მხოლოდ მაშინ მოითხოვოს, თუ მათ ნივთის უკან დაბრუნების მომენტისათვის უფლებამოსილი პირის გამდიდრება მოჰყვა შედეგად. სხვა მოთხოვნები არაკეთილსინდისიერი მფლობელის მიმართ უცვლელი რჩება“.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, მოთხოვნის უფლების მქონე პირისთვის პრიორიტეტული იქნება სანივთო სამართლის შესაბამისი (164 და შემდეგი) ნორმების გამოყენება სსკ 980-ე მუხლთან მიმართებით.

არამართლზომიერი ჩარევიდან გამომდინარე კონდიქციასთან, როგორც შეუსრულებლობის კონდიქციის ერთ-ერთ სახესთან გვაქვს საქმე მაშინაც, როდესაც უფლებამოსილი პირის თანხმობის გარეშე ხდება სხვისი სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა.

სწორედ აღნიშნულს ეხება და არეგულირებს სსკ 982-ე მუხლი: „1. პირი, რომელიც ხელყოფს მეორე პირის სამართლებრივ სიკეთეს მისი თანხმობის გარეშე განკარგვის, დახარჯვის, სარგებლობის, შეერთების, შერევის, გადამუშავების ან სხვა საშუალებით, მოვალეა აუნაზღაუროს უფლებამოსილ პირს ამით მიყენებული ზიანი.

2. ბათილი განკარგვის შემთხვევაში უფლებამოსილ პირს შეუძლია ხელმყოფისაგან მოითხოვოს დაუყოვნებლივი ანაზღაურება“.

აღნიშნული ნორმის პირველი ნაწილი გულისხმობს ისეთ შემთხვევებს, როდესაც პირი სარგებელს იღებს და მდიდრდება არა ბათილი გარიგების შესრულების შედეგად, როდესაც მას ხარვეზიანი საფუძვლის შედეგად გადასცემენ რაიმეს, არამედ, თვითნებურად იღებს სარგებელს სხვისი სიკეთის ხელყოფით. ამდენად, საყურადღებოა უფლებამოსილი პირის ინტერესების დაცვის საშუალება უნდა მოხდეს სავინდიკაციო სარჩელის საფუძველზე, თუ უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებზე (სსკ982მუხ.) დაყრდნობით.

თუ არაუფლებამოსილი პირი თვითნებურად დაუფლებისა და სარგებლობით ხელყოფს სხვის – ინდივიდუალური ნიშნით განსაზღვრულ – ქონებას და იღებს სარგებელს, მაშინ ნივთისა და მიღებული სარგებლის გამოთხოვის პრიორიტეტული საფუძველი იქნება სანივთოსამართლებრივი ნორმები, რაზედაც ზემოთ უკვე იყო საუბარი.

თუ სხვისი ქონების უნებართვო ხელყოფა ეხება გვაროვნული ნიშნით განსაზღვრულ ქონებას და იგი ხელმყოფის, ან მესამე პირის საკუთრებად იქცა, მაშინ მოთხოვნის წაყენება ხდება განმკარგავის მიმართ, რომელიც ითვლება უსაფუძვლოდ გამდიდრებულ პირად, ან რომელმაც უშუალოდ ნახა სარგებელი. აღნიშნულ შემთხვევაში ურთიერთობა იძენს ვალდებულებით სამართლებრივ ხასიათს და მოთხოვნა ეფუძვნება უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებს.

თუ ნივთი ექვემდებარება დაბრუნებას პირისაგან, რომელიც არის კეთილსინდისიერი შემძენი, მაშინ გამოთხოვა მოხდება სანივთო-სამართლებრივი ნორმების საფუძველზე. თუ ამ ფაქტით არავინ იქნება გამდიდრებული, მაშინ უფლებამოსილ პირს ექნება არაუფლებამოსილი (ხელმყოფი) პირისაგან ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება, რაც, ასევე, ვალდებულებითსამართლებრივი ურთიერთობის ხასიათს იძენს.

თუ გასხვისებული ნივთი არ დაექვემდებარება დაბრუნებას, მაშინ არაუფლებამოსილ (ხელმყოფ) პირს როგორც უსაფუძვლოდ გამდიდრებულს, რომელმაც უშუალოდ სარგებელი ნახა, დაეკისრება უფლებამოსილი პირისთვის მიღებულის დაბრუნების მოვალეობა.

სსკ-982 ნორმასთან კავშირში შესაძლებელია შევხვდეთ სსკ193-195 მუხლების შინაარსს, რომელიც იხილავს კონკრეტულ შემთხვევებს და ადგენს ნივთების შეერთების, შერწყმის და გადამუშავების შედეგად საკუთრების წარმოშობის წესს, ხოლო სსკ 197-ე მუხლი ადგენს ამ კონკრეტულ შემთხვევაში ნივთების შეერთების, შერწყმის და გადამუშავების დროს მესაკუთრეთა უფლების აღდგენის წესს. რაც შეეხება სსკ 982-ე მუხლს, ეს არის უფრო ზოგადი ნორმა, რომელიც მოიცავს როგორც სსკ 193-195 ნორმებით დადგენილ, ისე სხვა საშუალებით უფლების დარღვევის შემთხვევებსაც. კერძოდ: სარგებლობით, განკარგვით, დახარჯვით და ა. შ. ანუ, ამით სახეზე გვაქვს არამართლზომიერი ჩარევიდან გამომდინარე კონდიქცია, რომელიც ითვალისწინებს როგორც მიღებულის დაბრუნებას, ისე მის საფუძველზე მიუღებელი სარგებლის დაბრუნებას. სწორედ ამას უნდა გულისხმობდეს სსკ 982-ე მუხლში მითითებული გამოთქმა: „მოვალეა აუნაზღაურის უფლებამოსილ პირს ამით მიყენებული ზიანი“.

ამდენად, აღნიშნულ ნორმაში მითითებული ზიანი უფრო ზოგადი ხასიათისაა, თუმცა მასში მოიაზრება სხვისი ქონების უნებართვო გამოყენების შედეგად მიღებული სარგებელი, როგორც უსაფუძვლო გამდიდრების შემთხვევა.

მითითებული ნორმის შინაარსი სწორედ ასეა გაგებული საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ ერთ-ერთ საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილებითაც, სადაც გაკეთებულია დამატებითი განმარტებები, მოვახდენ ზუსტ ციტირებას: „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 982-ე მუხლით, კერძოდ, ამ მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, პირი, რომელიც ხელყოფს მეორე პირის სამართლებრივ სიკეთეს მისი თანხმობის გარეშე განკარგვის, დახარჯვის, სარგებლობის, შეერთების, შერევის, გადამუშავების ან სხვა საშუალებით, მოვალეა აუნაზღაუროს უფლებამოსილ პირს ამით მიყენებული ზიანი. განსახილველი ნორმით გათვალისწინებული „ზიანი“ წარმოადგენს არა ზიანის ანაზღაურების შემთხვევას, არამედ, საქმე გვაქვს გამდიდრების გათანაბრებასთან. ამ შემთხვევაში ყურადსაღებია, რომ ხსენებული ნორმა მოცემულია უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტით, რაც მიგვითითებს ამ ნორმით გათვალისწინებული ზიანის გათანაბრებაზე უსაფუძვლო გამდიდრებასთან, ანუ როგორც ხელყოფის კონდიქციისათვის არის დამახასიათებელი, ამ ნორმით გათვალისწინებული იურიდიული შედეგი არის ის, რომ ხელმყოფმა უნდა გაუთანაბროს უფლების მქონე პირს მის უფლებაში ჩარევა. აქედან გამომდინარე, ზემოხსენებულ ნორმაში მითითებულ ზიანში იგულისხმება მიღებულის დაბრუნების შეუძლებლობის შემთხვევაში მისი ღირებულების ანაზღაურება, ანუ საქმე გვაქვს არა ზიანის ანაზღაურებასთან, არამედ გამდიდრების გათანაბრების შემთხვევასთან. “

დამატებითი განმარტებების თავიდან აცილების მიზნით, უკეთესი იქნებოდა თუ აღნიშნულ ნორმაში აქცენტი გაკეთდებოდა უსაფუძველოდ მიღებულისა და სარგებლის დაბრუნებაზე, მის ფარგლებზე და არა ზიანზე.

ამდენად, სსკ 193-197-ე მუხლების საფუძველზე ხდება **საკუთრების უფლების რეგულირება** ნივთების გადამუშავების, შერწყმის, შეერთების შედეგად მიღებულ ახალ ნივთებზე. ხოლო 982-ე მუხლი კი აწესრიგებს სხვისი ქონების უნებართვოდ ხელყოფის შედეგად **უსაფუძვლოდ გამდიდრების შემთხვევებს**.

სხვისი სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა შეიძლება მოხდეს როგორც გვაროვნული, ისე ინდივიდუალური ნიშნით განსაზღვრული ქონების. თუ ადგილი აქვს სხვისი **ინდივიდუალური ნიშნით** განსაზღვრული ქონების ხელყოფას, მაშინ ბუნებრივია საქმე გვექნება **სანივთო-სამართლებრივ ურთიერთობასთან** და პირი, რომლის სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა მოხდა, უფლების აღდგენას მოითხოვს **სავინდიკაციო სარჩელის** საფუძველზე. სავინდიკაციო სარჩელით ხდება მესაკუთრის დარღვეული უფლების აღდგენა საკუთარი ნივთის სხვისი უკანონო მფლობელობიდან გამოთხოვით. ასევე, არამესაკუთრე მფლობელსაც შეუძლია სხვისი უკანონო მფლობელობიდან დაიბრუნოს ნივთი და ამით აღადგინოს ნივთზე დარღვეული სარგებლობის უფლება.

ამდენად, სავინდიკაციო სარჩელის შედეგად ხდება უფლებამოსილი პირის მიერ იგივე ნივთის გამოთხოვა და მიღება, ხოლო, არამართლზომიერი როგორც კეთილსინდისიერი, ისე არაკეთილსინდისიერი მფლობელისაგან როგორც ნივთის, ისე მფლობელობის პერიოდში ნივთისაგან მიღებული სარგებლისა და გაწეული ხარჯების დაბრუნების წესები და ფარგლები მოწესრიგებულია სანივთოსამართლებრივი ნორმებით. ეს არის ის შემთხვევა, როდესაც უფლებამოსილ პირს არ დაუკარგავს საკუთრების უფლება ნივთზე.

უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებზე დაყრდნობით შესაძლებელია მფლობელობის პერიოდში მიღებულის გამოთხოვა. კერძოდ: **არამართლზომიერი კეთილსინდისიერი მფლობელი**, რომელმაც ფლობის სამართლებრივი საფუძვლის ხარვეზის შესახებ შეიტყო, შეტყობის მომენტიდან, ან იმ მომენტიდან, როდესაც მას შეეძლო სცოდნოდა ამ ხარვეზის შესახებ, ვალდებულია უფლებამოსილ პირს გადასცეს არამართლზომიერად მიღებული ნივთი და ის სარგებელი, რომელიც მან მიიღო არამართლზომიერ მფლობელობაში არსებული ნივთიდან და მოხდა მისი უსაფუძვლოდ გამდიდრება. იგივე ვალდებულება ეკისრება **არაკეთილსინდისიერ მფლობელს**, თუმცა ნივთის მის მფლობელობაში გადაცემის მომენტიდან. ანაზღაურების მოვალეობა არსებობს მაშინაც, თუ მიმღებს შეეძლო მიეღო სარგებელი, თუმცა თავისი ბრალეულობით ვერ მიიღო. (სსკ მუხ.982, 981).

აღნიშნულიდან გამომდინარე უფლებამოსილი პირის სამართლიანობის აღდგენა შესაძლებელია როგორც სანივთო-სამართლებრივი (სავინდიკაციო სარჩელი, სსკ მუხ. 163-164, 187,172), ისე ვალდებულებით-სამართლებრივი ურთიერთობის (უსაფუძვლო გამდიდრების) საფუძველზე (სსკ მუხ.982, 981).

ამდენად, არამართლზომიერი ჩარევიდან გამომდინარე კონდიქცია (შეუსრულებლობის კონდიქცია) და სანივთო-სამართლებრივი ურთიერთობის გადაკვეთა ხშირად ხდება. რაც ართულებს ამ ორი შემთხვევის პრაქტიკაში გამიჯვნას. რის გამოც ხშირად ჩნდება კითხვა სსკ

982-ე მუხლის საჭიროების შესახებ, მაშინ როდესაც არის სს კოდექსის 162-164-ე მუხლები, რომლებიც თითქმის იგივე საკითხებს არეგულირებს რასაც 982-ე მუხლი. მიმაჩნია, რომ აღნიშნული ნორმების არსებობის მიუხედავად სს კოდექსის 982-ე მუხლი უსაფუძვლო გამდიდრების სხვა ნორმებთან ერთად იძლევა სადავო ურთიერთობის დეტალურად მოწესრიგების შესაძლებლობას. როდესაც ერთდროულად სახეზეა სანივთო-სამართლებრივი და ვალდებულებით-სამართლებრივი ხასიათის დარღვევები, **მთავარია ზუსტად მოხდეს იმის შეფასება, თუ რასთან გვაქვს საქმე, რომელი უფლებაა დარღვეული, ვინ ითვლება უსაფუძვლოდ გამდიდრებულად და შესაბამისად პრიორიტეტიც რომელ ნორმებს უნდა მიენიჭოს.**

5. სარგებლობიდან გამომდინარე ღირებულების ანაზღაურების კონდიქცია

პრაქტიკული თვალსაზრისით განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს პირის მიერ სხვის ქონებაზე გაწეული ხარჯები და მისი ანაზღაურების წესი, რომელიც შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც შეუსრულებლობის კონდიქციის სახე, კერძოდ: **სარგებლობიდან გამომდინარე ღირებულების ანაზღაურების კონდიქცია.** მიმაჩნია, რომ ასეთი შემთხვევა შეიძლება გვეკონდეს როგორც სახელშეკრულებო, ისე არასახელშეკრულებო ურთიერთობის დროს.

მაგალითად: როდესაც პირი სხვისი ნივთით სარგებლობის შემთხვევაში (ქირავნობის, იჯარის, თხოვების და სხვა) გასწევს მასზედ ისეთ ხარჯებს, რომლის საფუძველზეც არსებითად იზრდება საგნის ღირებულება. ამასთან ეს გაუმჯობესება არ წარმოადგენდა პირის არც სახელშეკრულები და არც კანონისმიერ მოვალეობას და სახელშეკრულებო ნორმები (როგორც სპეციალური, ისე ზოგადი) არ ითვალისწინებს მის ანაზღაურებას. მაგალითად: დამქირავებელმა აღადგინა დაქირავებული ბინის დაზიანებული მონაკვეთი, რომელიც არ წარმოადგენდა არც კანონისმიერ და არც სახელშეკრულებო მოვალეობას. თუ დამქირავებელს მისი აღდგენა არ ევალებოდა ხელშეკრულებით და არც გამქირავებლის თანხმობა არ მიუღია მასზედ, მაშინ ასეთი ხარჯების ანაზღაურება უნდა მოხდეს დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულების წესების შესაბამისად (სსკ მუხ. 545). თუ ეს გაუმჯობესება აღნიშნულ ნორმებზეც არ დაექვემდებარება ანაზღაურებას, თუმცა გაუმჯობესება არსებით ხასიათს ატარებს, მაშინ საქმე გვექნება უსაფუძვლო გამდიდრებასთან. ხშირ შემთხვევაში რთული ხდება იმის განსაზღვრა თუ რასთან გვაქვს საქმე: სახელშეკრულებო თუ უსაფუძვლო გამდიდრებიდან გამომდინარე ურთიერთობასთან. აღნიშნულის დადგენა უნდა მოხდეს კონკრეტულ შემთხვევებში კონკრეტული გარემოებების შეფასებით.

იგივე პარალელი შეიძლება გავაკეთოთ სსკ 545, 598, 599 მუხლების ურთიერთგანხილვის შედეგად, რომელთა საფუძველზეც მოიჯარეს მეიჯარემ უნდა აუნაზღაუროს მხოლოდ საიჯარო ქონების გაუმჯობესებისათვის გაწეული კაპიტალური ხარჯები, ასევე მეიჯარის თანხმობით გაწეული სხვა საჭირო ხარჯები. რაც შეეხება ხარჯებს, რომელიც მოიჯარემ გაწია მეიჯარის თანხმობის გარეშე, ან არ იყო აუცილებლობით გამოწვეული, ასეთი ხარჯები იჯარის ხეკშეკრულების სპეციალური ნორმებით არ ექვემდებარება ანაზღაურებას. სსკ 545-ე

და 581-ე მუხლების თანახმად შესაძლებელია მათი ანაზღაურება მოხდეს დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულების წესების საფუძველზე. არ არის გამორიცხული, რომ მოიჯარის მიერ გაწეული ზემოაღნიშნული ხარჯები მითითებული ნორმების საფუძველზეც არ დაექვემდებაროს ანაზღაურებას. *ამიტომ, მიმაჩნია, რომ თუ ამ ხარჯების საფუძველზე არსებული გაუმჯობესება გაზრდილ ღირებულებას ინარჩუნებს მეიჯარისათვის (მესაკუთრისათვის) ქონების გადაცემის შემდეგაც, უნდა შეფასდეს მეიჯარის უსაფუძვლო გამდიდრებად და მასზედ გაწეული ხარჯების ანაზღაურება უნდა მოხდეს უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებზე დაყრდნობით.*

აღნიშნულის გათვალისწინებით, აუცილებლობადაც კი მიმაჩნია არსებობდეს ნორმები შესაბამისი რედაქციით, სადაც იქნება მინიშნება მსგავსი ურთიერთობის მოწესრიგებაზე. ამით ბევრი ბუნდოვანი მომენტები მოიხსნებოდა.

ამ კუთხით, ასევე საყურადღებოდ მიმაჩნია არასახელმწიფო ურთიერთობის განხილვა, მაგალითად: დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულების დროს პირს (შემსრულებელს) უნდა აუნაზღაურდეს მხოლოდ სხვის ქონებაზე გაწეული ხარჯები (973), ასევე, ის ხარჯები, რომელიც მეპატრონის კანონისმიერ ნებას არ ეწინააღმდეგება (974). რაც იმას ნიშნავს, რომ შემსრულებელს აღნიშნულის, ანუ მეპატრონის ინტერესების საწინააღმდეგო ხარჯები არ უნდა აუნაზღაურდეს. ცხადია, აქ უნდა ვიგულისმოდეთ დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულების დროს სპეციალური ნორმებით დაცული მეპატრონის ინტერესი.

თუმცა, მოცემულ შემთხვევაში უნდა დადგინდეს ამ ხარჯების შედეგად (რომელიც მეპატრონის პირდაპირი ინტერესიდან და აუცილებლობიდან არ გამომდინარეობს) გაიზარდა თუ არა მეპატრონის ქონების ღირებულება და ზოგადად ხომ არ იწვევს ეს ფაქტი მეპატრონის უსაფუძვლოდ გამდიდრებას, რაზეც დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულების შესახებ სპეციალურ ნორმებში არაფერია თქმული. მიმაჩნია, რომ ასეთ შემთხვევაში უნდა გამოვიყენოთ სწორედ უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმები, თუმცა, საყურადღებოა თავს მოხვეული სიკეთის პრინციპი, რაც აუცილებლად გასათვალისწინებელია უსაფუძვლო გამდიდრების შემთხვევის შეფასებისას.

ამ თვალსაზრისით, უკეთესი იქნება გარკვეული მითითება არსებობდეს დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულების მარეგულირებელ ნორმებში.

6. სამართლიანობის პრინციპისა და შესრულების შეუძლებლობის ურთიერთმიმართება

უსაფუძვლო გამდიდრებაში მნიშვნელოვანდ მიმაჩნია სამართლიანობის პრინციპისა და შესრულების შეუძლებლობის ერთობლივად განხილვის საკითხი. უსაფუძვლო გამდიდრების თავში ზოგადი სახით არის მოცემული სსკ 991-ე მუხლი, რომლის თანახმად, „პირი, რომელიც სხვა პირის ხარჯზე უსაფუძვლოდ გამდიდრდა სხვა საშუალებითაც, გარდა იმისა, რაც გათვალისწინებულია ამ თავში, მოვალეა დაუბრუნოს მას მიღებული.“

მწელია წინასწარ დაკონკრეტდეს რა მიეკუთვნება „სხვა საშუალებათა“ ჩამონათვალს, რომლის საფუძველზედაც მოხდა პირის გამდიდრება. აღნიშნულ საფუძველთა შეფასება უნდა მოხდეს კონკრეტულ შემთხვევაში, კონკრეტულ გარემოებათა გათვალისწინებით. ეს გარემოებები შეიძლება გამოიკვეთოს მრავალმხრივ ურთიერთობებში, რომელთა წარმოშობა ხდება, ასევე, ნამდვილი გარიგების საფუძველზე.

ამდენად, კონკრეტული საფუძველების გარდა უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოშობილი მოთხოვნის დაკმაყოფილება შეიძლება მოხდეს „სამართლიანობის პრინციპის“ გამოყენებით. სწორედ სამართლიანობის პრინციპისა და შესრულების შეუძლებლობის ერთობლივი შეფასების საფუძველზე შესაძლებელია შესრულების დაბრუნების მოვალეობა დაეკისროს მესამე პირს, ნაცვლად ძირითადი მოვალისა. ეს იქნება ის მესამე პირი, რომელმაც ამ ქმედებების შედეგად უშუალოდ სარგებელი ნახა, რომლის ქონების ღირებულებაც არსებითად გაიზარდა და ამ შედეგების შეფასება შესაძლებელია როგორც უსაფუძვლო გამდიდრება. „აღნიშნულ პირობებს ეწოდება „სარჩელის სუბსიდიალურობა“. ამით ხაზგასმულია უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოქმნილი მოთხოვნის უფლების მეორადი ბუნება. პრინციპში, იგი ადგილს უთმობს სხვა სამართლებრივი საფუძველებიდან წარმოქმნილ მოსარჩელის პრეტენზიებს.

აღნიშნულს ადგილი აქვს იმ შემთხვევაში, როდესაც მოთხოვნის უფლების მქონე პირი შესრულების ღირებულების მიღებას ვერ აღწევს იმ პირისაგან, რომელთანაც იგი სახელშეკრულებო ურთიერთობაში იმყოფებოდა და ამ მიღებას ითხოვს მესამე პირისაგან. უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებზე დაყრდნობით მესამე პირი ვალდებული იქნება დააკმაყოფილოს შემსრულებლის მოთხოვნა, თუ იგი ამ შესრულებით საბოლოოდ გამდიდრებულად ჩაითვლება.

ამ შემთხვევაში ყურადღება უნდა მიექცეს ორ ფაქტორს: 1. შესრულების შეუძლებლობის სახეს, ანუ როგორ შეუძლებლობასთან გვაქვს საქმე ობიექტურ შეუძლებლობასთან, თუ სუბიექტურ შეუძლებლობასთან. „ობიექტური შეუძლებლობის შემთხვევაში ვალდებულების შესრულება არ ძალუძს არც მოვალეს და არც მესამე პირს“.

სუბიექტური შეუძლებლობის შემთხვევაში კი, პერსონალური, ან ინდივიდუალური ვალდებულების შესრულება მოვალისაგან შეუძლებელია, ხოლო მისი შესრულება შესაძლებელია მესამე პირისაგან.

მიმაჩნია, რომ შესრულების ობიექტური შეუძლებლობა შეიძლება გარდაიქმნას სუბიექტურ შეუძლებლობაში და ეს გახდეს მესამე პირისაგან შესრულების მოთხოვნის საფუძველი უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებზე დაყრდნობით.

მაგალითი: ა-ს (დამქირავებელს) და ბ-ს (გამქირავებელს) შორის დაიდო ბინის ქირავნობის ხელშეკრულება. აღნიშნული ხელშეკრულებით დათქმული შეთანხმების საფუძველზე ა-მ (დამქირავებელმა) დამხმარე სათავსოს მშენებლობის მიზნით გ-სთან (სამშენებლო

ორგანიზაციასთან) დადო ნარდობის ხელშეკრულება. მშენებლობაზე გაწეული ხარჯების ანაზღაურებამდე ა (დამქირავებელი/ შემკვეთი) გარდაიცვალა. გ-მ (სამშენებლო ორგანიზაციამ) ვერ შეძლო ნარდობის ხელშეკრულებით გაწეული ხარჯების მიღება. უფრო მეტიც, შეიქმნა ხარჯების ანაზღაურების ობიექტური შეუძლებლობა. გამომდინარე იქიდან, რომ ბ-სა და გ-ს, ანუ გამქირავებელსა და სამშენებლო ორგანიზაციას შორის არ არსებობს არანაირი სახელშეკრულებო ურთიერთობა, შესაბამისად ურთიერთვალდებულებების შესრულების სახელშეკრულებო საფუძველიც არ არსებობს. ე. ი. გ-ს (მენარდეს) არ შეუძლია გაწეული ხარჯების ანაზღაურება ძირითადი მოვალის ნაცვლად მოითხოვოს ბ-საგან.

მართალია მენარდის წინაშე შესრულების ვალდებულება აკისრია შემკვეთს (დამქირავებელს) თუმცა, აღნიშნულ შემთხვევაში სამართლებრივი შეფასება უნდა მიეცეს კონკრეტულ ფაქტებს: ვისი ქონების ღირებულება გაიზარდა, ან დაიზოგა, ვინ არის შემძენი, და საერთოდ ვინ ითვლება უსაფუძვლოდ გამდიდრებულად. აღნიშნულის გათვალისწინებით ა-სა და გ-ს შორის არსებული ვალდებულების შესრულების ობიექტურმა შეუძლებლობამ შეიძლება მიიღოს სუბიექტური შეუძლებლობის სახე, თუკი:

1. მენარდის მიერ გაწეული სამუშაოების ღირებულების ანაზღაურება ა-საგან (შემკვეთისაგან) საერთოდ შეუძლებელია არა მხოლოდ დროის გარკვეულ მონაკვეთში, არამედ საერთოდ;
2. ბ-ს (გამქირავებლის) კუთვნილი ბინის გაუმჯობესება და მისი ღირებულების ანაზღაურება არ წარმოადგენდა ა-ს (დამქირავებლის) სახელშეკრულებო მოვალეობას;
3. ბინაზე გაწეული გაუმჯობესების ღირებულება ა-ს (დამქირავებელს) არ მიუღია ბ-საგან (გამქირავებლისაგან);
4. ბ-ს (მესაკუთრის) კუთვნილი ბინის გაუმჯობესება მოხდა არსებითად და თავის ღირებულებას ინარჩუნებს ქირავნობის ელშეკრულების დასრულების შემდეგაც;

ჩამოთვლილი გარემოებების ერთობლივად არსებობის შემთხვევაში საქმე გვექნება ბინის მესაკუთრის უსაფუძვლო გამდიდრების ფაქტთან, რადგან ბინის მდგომარეობა არსებითად გაიზარდა. ამიტომ, უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმების გამოყენებით სამართლიანობის პრინციპის საფუძველზე მენარდის დაკმაყოფილება უნდა მოხდეს მესამე პირის (ბინის მესაკუთრის) მიერ, რადგან დამქირავებლის მხრიდან ეს შეუძლებელი იქნება.

ამიტომაც, სსკ 976-ე მუხლის პირველი პუნქტისა და 991-ე მუხლის საფუძველზე ბინის მესაკუთრე ვალდებულია აუნაზღაუროს გაუმჯობესებაზე გაწეული ხარჯები, რომელიც გ-ს (მენარდის) მიერ გაწეული იქნა ბ-ს კუთვნილი ქონების ღირებულების გაზრდაზე.

აღნიშნული ფაქტები, როგორც უკვე იყო მითითებული, შესაძლოა შევაფასოთ, როგორც სუბიექტური შესრულების შეუძლებლობა, როდესაც პირდაპირი მოვალე ვერ ასრულებს ვალდებულებას შესრულებულის ანაზღაურების შესახებ, მაშინ მესამე პირი იქნება ის სუბიექტი, რომელსაც უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებზე დაყრდნობით შეიძლება

დაეკისროს შესრულებულის ღირებულების ანაზღაურება, რომლითაც არსებითად გაიზარდა უშუალოდ მესამე პირის ქონება. ამდენად, დაცული იქნება უსაფუძვლო გამდიდრების ძირითადი პრინციპი, რაც გულისხმობს საკუთარი ქონების გაზრდას სხვისი ქონების ხარჯზე.

ე. ი. მესამე პირს, როგორც უსაფუძვლოდ გამდიდრებულს, დაეკისრება შესრულებულის ღირებულების ანაზღაურების მოვალეობა – „სუბსიდიარული სარჩელის“ საფუძველზე. ამდენად, „სამართლიანობის პრინციპიდან გამომდინარე არავინ არ შეიძლება გამდიდრდეს სხვის ხარჯზე“.

განსხვავებული სამართლებრივი შედეგები შეიძლება დადგეს იმ შემთხვევაში, როდესაც საქმე ეხება მოძრავი ქონების გაუმჯობესებას მისი ღირებულების არსებითი გაზრდით. აღნიშნული ურთიერთობის რეგულირება მოხდება სახელშეკრულებო ნორმებზე დაყრდნობით. მაგალითად სსკ 634-ე მუხლის თანახმად მენარდეს თავისი მოთხოვნის უზრუნველსაყოფად შეუძლია გამოიყენოს გირავნობის უფლება მის მიერ დამზადებულ ან შეკეთებულ მოძრავ ნივთზე, თუ ეს ნივთი დამზადების, ან შეკეთების მიზნით მენარდის მფლობელობაში იმყოფება.

მსგავსი ურთიერთობის რეგულირების შემთხვევაში იგივე სამართლებრივი შედეგები დგება გერმანული კანონმდებლობით, კერძოდ: „ფირმა, რომელმაც გააუმჯობესა, ან წესრიგში მოიყვანა ნივთები, რომლებიც არ არის დამკვეთის საკუთრება, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის §812-ის თანახმად ვერ მოითხოვს ამ ნივთების მესაკუთრისაგან მათი გაზრდილი ღირებულების ანაზღაურებას, თუ დამკვეთი სამომავლოდ კრედიტუნარო აღმოჩნდება. მოცემული სწორი პრინციპის გამოყენება შეზღუდულია იმ შემთხვევებში, როდესაც ფირმა გარემონტებული ნივთის მფლობელია. მსგავს შემთხვევებში იგულისხმება, რომ ფირმას შეუძლია მოცემული ნივთი იქამდე შეინახოს – მისი მესაკუთრის მიმართაც კი, – ვიდრე არ მიიღებს შესრულებული სამუშაოს ანაზღაურებას.

უდავო ჭეშმარიტებაა, რომ სახელშეკრულებო ურთიერთობებიდან გამომდინარე ვალდებულებების შესრულების მოთხოვნა უნდა მოხდეს სახელშეკრულებო ნორმებზე მითითებით. თუმცა, თუკი ძირითადი მოვალისაგან ვალდებულების შესრულება შეუძლებელია და კრედიტორის მოთხოვნა ვერ შესრულდება, მაშინ შესრულების მიუღწევლობის შედეგი კრედიტორის რისკად უნდა ვაღიაროთ. სწორედ ასეთ გარემოებებში უნდა დადგინდეს თუ ვინ მიიღო შესრულების შედეგი, სარგებელი ვინ ნახა და ვინ ითვლება უსაფუძვლოდ გამდიდრებულ პირად. **ასეთი გარემოებების დადგენის შემთხვევაში შესაძლებლად მიმაჩნია „სამართლიანობის პრინციპზე“ დაყრდნობით შესრულებულის ანაზღაურება მოვითხოვოთ იმ პირისაგან, რომლის სასარგებლოდაც დადგა უშუალო შედეგი,** ანუ პირი, რომლის ქონების ღირებულებაც გაიზარდა, ან დაიზოგა სხვისი ქონების ხარჯზე და რომელიც უსაფუძვლოდ გამდიდრებულად შეიძლება მივიჩნიოთ. თუმცა, აღნიშნულთან დაკავშირებით არსებობს განსხვავებული შეფასებებიც.

გერმანული სამართალი და სასამართლო პრაქტიკა უარყოფს მოსარჩელის მიერ მესამე პირისაგან იმ შესრულებული ღირებულების მიღებას, რომელსაც ხელშეკრულების მხარე ვერ უხდის. ის გარემოება, რომ შესრულების საფუძველზე მესამე პირის კუთვნილი ქონების ღირებულება გაიზარდა, შემსრულებელი შესრულების ღირებულების ანაზღაურებას ვერ მოითხოვს მესამე პირისაგან იმ შემთხვევაშიც თუ ხელშეკრულება ბათილია, ან სხვა მიზეზის გამო შესრულების ღირებულების მიღება შეუძლებელია მოვალის, ანუ სახელშეკრულებო პარტნიორის მხრიდან (ანალოგიური პოზიცია აქვს პრუსიულ და შვეიცარიულ სამართალს). **ვფიქრობ ეს არ არის უპირობოდ მისაღები და არ გავრცელდება ისეთ შემთხვევებზე, როდესაც ადგილი აქვს შესრულების ობიექტურ შეუძლებლობას. წინააღმდეგ შემთხვევაში ადგილი იქნება სამართლიანობის პრინციპის დარღვევას და პირის უსაფუძვლოდ გამდიდრებას.**

აღნიშნულის გათვალისწინებით, უკეთესი იქნებოდა, არსებობდეს შესაბამისი შინაარსის ნორმა უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებში, რაც ყოველგვარი ბუნდოვანობის გარეშე შესაძლებელს გახდიდა მსგავსი ურთიერთობების პირდაპირ მოწესრიგებას.

დასკვნა

ნაშრომში განხილული საკითხების შეფასებების საფუძველზე, დასკვნის სახით, შეიძლება ითქვას, რომ სამოქალაქო კოდექსის ზოგიერთი ნორმების პრაქტიკაში სწორად გამოყენების მიზნით საჭიროა მათი ზუსტი და სიღრმისეული კომენტირება როგორც ზოგადი, ისე სპეციალური ნორმების ურთიერთშეჯერებით. ასევე არ არის გამორიცხული ახალი წესების შემოტანაც და ამ გზით ნორმათა შევსება.

ამ თვალსაზრისით შესაძლოა შემდეგი ძირითადი საკითხების გამოყოფა:

1. სსკ 978-ე მუხლის ცალკე გამოყოფა და მასზედ დამოუკიდებლად მითითება უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებში სრულიად გამართლებულად შეიძლება ჩაითვალოს. ეს ნორმა ეხება მხოლოდ ნივთების (მატერიალური სიკეთის) იძულებით, ან მუქარით გადაცემას. ამიტომ, უკეთესი იქნება თუ 978-ე მუხლის რედაქციაში პირდაპირ იქნებოდა ხაზგასმა მატერიალურ სიკეთეზე და სიტყვა „რაიმე“-ს ნაცვლად იქნებოდა შესაბამისი ტერმინი, რაც გაამარტივებს ნორმის გამოყენებას.

2 სს კოდექსის 982-ე მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად აქცენტი კეთდება მიყენებულ ზიანზე, კერძოდ: „პირი, რომელიც ხელყოფს მეორე პირის სამართლებრივ სიკეთეს მისი თანხმობის გარეშე განკარგვის, დახარჯვის, სარგებლობის, შეერთების, შერევის, გადამუშავების ან სხვა საშუალებით, მოვალეა აუნაზღაუროს უფლებამოსილ პირს ამით მიყენებული ზიანი.“ ნაშრომში გაკეთებული განმარტებების საფუძველზე ეს „ზიანი“ უთანაბრდება და გულისხმობს „უსაფუძველოდ მიღებულსა და სარგებელს“ და არა თავისი პირდაპირი მნიშვნელობით „ზიანს“ .

3 როგორც ნაშრომშია განხილული, თუ პირი სახელშეკრულებო ურთიერთობის საფუძველზე სარგებლობს სხვისი ქონებით და ახდენს ამ ქონების არსებით გაუმჯობესებას ისე, რომ არ მიუღია მესაკუთრის (უფლებამოსილი პირის) თანხმობა, ან ეს არ წარმოადგენს აუცილებელ გაუმჯობესებას, თუმცა ინარჩუნებს თავის ღირებულებას ხელშეკრულების დასრულების შემდეგაც, მაშინ ეს უნდა ჩაითვალოს უსაფუძვლო გამდიდრების შემთხვევად და უნდა დაექვემდებაროს ანაზღაურებას. ეს იქნება ის განსაკუთრებული შემთხვევა, როდესაც: ა) გაუმჯობესება არსებითია; ბ) გამოცალკევება და წაღება შეუძლებელია; გ) მესაკუთრე წინააღმდეგია მის ანაზღაურებაზე; დ) მასზედ გაწეული ხარჯების ანაზღაურება შეუძლებელია სახელშეკრულებო ნორმებზე დაყრდნობით;

4. ნაშრომში მოცემული ვრცელი დასაბუთების საფუძველზე სსკ 980-ე მუხლის პირველი პუნქტის ბოლო წინადადება (1. თუ მიმღებმა გასწია ხარჯები, ან მას წარმოეშვა ქონებრივი დანაკლისი იმასთან დაკავშირებით, რომ საგანი სამუდამოდ შეძენილად მიაჩნდა, მაშინ იგი მოვალეა დააბრუნოს საგანი ხარჯებისა და დანაკლისის ანაზღაურების პირობით. ეს წესი არ გამოიყენება, როცა გადაცემული საგანი არ იძლევა იმის საფუძველს, რომ იგი მიჩნეული იქნეს სამუდამოდ შეძენილად.) უპირობოდ არ უნდა იქნეს მიღებული. კერძოდ: თუ საგანი მიმღების მიერ გაწეული ხარჯების შედეგად არსებითად გაუმჯობესდა და ამ გაუმჯობესებას იგი ინარჩუნებს უფლებამოსილი პირისათვის დაბრუნების მომენტშიც, მაშინ მიმღებს უფლებამოსილი პირისაგან უნდა აუნაზღაურდეს, ან მოხდეს გაქვითვა იმ ხარჯებისა, რითიც გაიზარდა საგნის ღირებულება. მნიშვნელობა არ უნდა ჰქონდეს მიმღებს საგანი სამუდამოდ შეძენილად მიაჩნდა თუ არა. წინააღმდეგ შემთხვევაში მიმღები აღმოჩნდა დაზარალებული, ხოლო პირი რომელმაც გაუმჯობესებული საგანი დაიბრუნა სათანადო კომპენსაციის გარეშე, გამოდის უსაფუძვლოდ გამდიდრებული.

5. სამართლიანობის პრინციპისა და შესრულების შეუძლებლობის ერთობლივი შეფასებით შესაძლებელია შესრულებისა და მისი ღირებულების დაბრუნების მოვალეობა დაეკისროს მესამე პირს, თუკი მოთხოვნის უფლების მქონე პირი შესრულების ღირებულების მიღებას ვერ აღწევს ძირითადი მოვალისაგან. ეს იქნება ის მესამე პირი, რომელმაც ამ ქმედებების შედეგად უშუალოდ სარგებელი ნახა, რომლის ქონების ღირებულებაც არსებითად გაიზარდა და ამ შედეგების შეფასება შესაძლებელია უსაფუძვლო გამდიდრებად. სამართლიანობის დაცვის თვალსაზრისით მიზანშეწონილად მიმაჩნია სასამართლო პრაქტიკის ამ კუთხით წარმართვა. ვფიქრობ ამის შესაძლებლობას იძლევა სს კოდექსის 991-ე მუხლი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, 1997
2. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი პირველი, გამ. „სამართალი“, 1999. გვ.22
3. ზოიძე ბესარიონ, სამართლის პრაქტიკული ყოფიერების შემეცნების ცდა უპირატესად ადამიანის უფლებათა ჭრილში, თსუ გამომცემლობა, 2013. გვ. 59
4. ვაშაკიძე გიორგი - სამოქალაქო კოდექსის გართულებულ ვალდებულებათა სისტემა, GTZ 2010. გვ.99
5. ჩიტოშვილი თამარ. უსაფუძვლო გამდიდრების შემთხვევები თეორიისა და პრაქტიკის ჭრილში, „ბონა კაუზა“, 2019. გვ.51
6. ჭანტურია ვლადიმერ. სამოქალაქო სამართალი, ზ/ნ, გამ. „სამართალი“, 2011. გვ.377
7. ცერცვაძე გიორგი. უსაფუძვლო გამდიდრება, გამოქვეყნებულია კრებულში-სახელშეკრულებო სამართალი, ავტორთა კოლექტივი, რედ: სამ. დოქტ. გიორგი ჯუღელი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2014. გვ.80
8. კონრად ცვაიგერტი, ჰაინ კოტცი - შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კერძო სამართლის სფეროში, თარგმანი ეკატერინე სუმბათაშვილის, ტ-2, 1996 . გვ. 233, 239, 241
9. К. Цвайгерт, Х. Кётц _ Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права. Т- 2. 1998г. стр 292
10. Herberger/Martinek/Russmann/Weth. Juris PraxisKommentar. BGB,Schuldrecht Band 2.3. herausgegeben von Prof. Dr. Dr.h.c. Helmut Russmann, 3. Auflage, 2006. seite 1193
11. Ломидзе О, Ломидзе Е, _ Возврат полученного по недействительной сделке . виндикация и коидикция, «хозяйство и право», № 5, 2008. 76. ნანახია ქოჩაშვილი ქ. მფლობელობა და საკუთრება - ფაქტი და უფლება სამოქალაქო სამართალში, გამ. შპს „ბონა კაუზა“, 2013. გვ. 215
12. უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება, საქმე #ას-838-796-2013, 25 მაისი, 2015წ.

The relationship arising from ungrounded enrichment and the competition of regulatory norms

Tamar Chitoshvili

Doctor of Law, Professor, Iv. Javakhishvili Tbilisi State University, Faculty of Law; Yakob Gogebashvili Telavi State University; Davit Agmashenebeli University of Georgia.

T-577 73 48 18; tamar.chitoshvili@yahoo.com; tamar.chitoshvili@tsu.ge

The article represents a revised version of the paper presented at the international conference dedicated to Professor Sergo Jorbenadze's 90th anniversary: "Civil Code of Georgia: Challenges and Prospects of Reforming". The conference was organized under the auspices of the "European Union for Georgia" and "German Cooperation" (November 25-26, 2016, Tbilisi).

Abstract

The paper addresses particular type of legal obligation, an ungrounded enrichment. Undoubtedly, the mentioned legal relationship is associated with certain difficulties, both from a theoretical and practical point of view. The difficulty is conditioned by the problems related to its separation from other types of obligatory as well as property law defined judicial relations. The latter implies protection of property rights and owner's rights, prevention of use and compensation for unreceived benefits. The mentioned problems also appear in relationships related to the cases of ungrounded enrichment, when it comes to the rights and duties of the person enriched on the basis of unjustly received, in addition, the relations of the alleged creditor and the alleged debtor, the received item and the rules and conditions for returning of the benefits received from its use, and etc.

The aim of the paper is to discuss the issues related to the concept of ungrounded enrichment, its types (conditions of fulfilment and non-fulfilment), interrelationship of the norms of the Civil Code of Georgia (CCG), which are in competition in the process of regulation of legal relations arising from property and ungrounded enrichment related events.

The issues discussed in the article are noteworthy for both theorists and practicing lawyers.

Key words: ungrounded enrichment, condition of fulfilment, condition of non-fulfilment, alleged creditor, alleged debtor, benefit, expense.